

***... І живу, і думу
вольною на волю із
домовини воззову.***

***Історична довідка до 100-річчя
відкриття пам'ятника
Т. Г. Шевченку в Ромнах***

... І оживу, і думу вольною на волю: Історична довідка до 100-річчя відкриття пам'ятника Т. Г. Шевченку в Ромнах / Центральна міська бібліотека для дорослих ім. Бориса Антоненка-Давидовича; укладач В. І. Салогуб. – Ромни, 2018.

Історичну довідку підготовлено до 100-річчя встановлення першого в світі монументального пам'ятника Т. Г. Шевченку в Ромнах. Мета – ознайомити користувачів бібліотек з історією однієї з найвизначніших подій в культурному житті міста. Наводяться короткі біографічні дані про автора монументу – уродженця Роменщини І. П. Кавалерідзе

НАША АДРЕСА:

Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича
вул. Коржівська, 94
м. Ромни
42000
Тел. 5-31-53
ел. адреса: cmb@vk-romny.gov.ua

**Він у задумі, у зажурі,
Та хоч отак поет схилився,
Не безнадія в серці – бурі,
В очах не урвище, а вись.
І завжди так мені здається, –
Коли до нього підійду,
Він підведеться, озоветься,
І, давню скинувши біду, –
Іще, іще одна хвилинка –
Він випростає гордо стан,
І піде в далеч України
Її співець, її титан.**

Олекса Ющенко.

Мальовничий Ромен. Тисячолітній Ромен. На скрижалах його історії написані сотні імен, якими пишається Україна і світ. І чим далі час віддаляє нас від славетних постатей, тим більше розумієш глибину їхньої величі. Серед них постать Тараса Григоровича Шевченка, ім'я якого зорею засяяло над цілим світом. Він став гордістю українського народу, виразником його дум, співцем краси, його любові й болю, журби і горя...

Справжньою перлиною всенародної пам'яті про Тараса Шевченка в Ромнах є пам'ятник поету, відкриття якого відбулося у відчутті пронизаного пафосом революційного романтизму часу 100 років тому 27 жовтня далекого 1918 року. Саме події Української революції 1917 – 1921 років, українське національне відродження, підйом національно-визвольного руху дали можливість вшанувати пам'ять Великого Кобзаря. Поезія співця України (деякі його твори були настільки бунтарськими, що їх не публікували аж до 1905 року) підносить і розширює самосвідомість українського народу, стверджуючи не тільки його етнічну та культурну самобутність, своєрідність історичного шляху, а й його невід'ємне право жити в «сім'ї вольній, новій».

Всім відомий факт, що Тарас Шевченко двічі відвідував наш край. Так, у листопаді 1843 року він десять днів перебував у гостинній родині Репніних у Андріївці. А в липні 1845 року поет відвідав місто Ромни, зокрема Іллінський ярмарок, який був третім за значенням у Російській імперії. Очевидно, перебування на Іллінському ярмарку залишило глибокий слід у поетовій свідомості, якщо у творах він згадує Роменщину у повісті «Наймичка», події якої відбуваються в селі за Сулою за 5

верст від Ромен. Саме ж місто згадується 17 разів у творах «Великий льох», «Княжна», «Москалева криниця» та інші.

Роменський монумент є одним із перших пам'ятників Кобзареві в Україні та світі. Фігура поета зливається з образом гори-кургану. Тим самим він приймає її символічну значимість, енергію і міць. У час бентежного стану духу рідна земля дає силу селянському сину. Постамент плавно переходить у реальний ландшафт. Скульпторові вдалося втілити задум, про який він пізніше писав: «У роменському пам'ятнику уже в самій поставі голови, в руці, що лежить на коліні, у всій фігурі, органічно злитій з п'єдесталом, що нагадує курган, я намагався поряд з соціальною характеристикою передати нездоланну внутрішню силу поета, його зв'язок з рідною землею. Хотілося, щоб пам'ятник збуджував думку про безсмертя тепер уже звільненого від пут революційного слова Шевченка». Про це повинні були говорити і рядки з поезії Шевченка «Марку Вовчку. На пам'ять» 1859 року, висічені на п'єдесталі:

***... І оживу, і думу вольную на волю із домовини
воззову...***

В образі Кобзаря відчувається духовна сила й поетичність, але присутній також внутрішній драматизм. Це підкреслюється постановкою і характером рук. Голова низько опущена. Поет заглиблений у переживання про драматичну долю українського народу.

Автором монументу є видатний український скульптор, кінорежисер, театральний драматург, наш земляк Іван Петрович Кавалерідзе. Народився він на хуторі Ладанському поблизу села Анастасівка. Освіту отримав у Київському художньому училищі, Петербурзькій Академії мистецтв, приватній художній студії у Парижі. Автор пам'ятників княгині Ользі в Києві, Шевченкові у Полтаві, Сумах, Григорію Сковороді у Лохвиці, Києві та багато інших. Так сталося, що Іван Петрович Кавалерідзе неодноразово брав участь у конкурсах на кращий проект пам'ятника Кобзарю, отримував призові місця. Спорудження пам'ятника великому поету викликало неабиякий інтерес у місті і вимагало немалих коштів на будівельні матеріали. Усю чорнову роботу по його спорудженню виконували добровольці. Це була справді народна будова. Серед них працював і прославлений роменець – артист Степан Шкурат, а посильну допомогу у будівництві надавала славетна артистка Ганна Затиркевич-Карпинська. Неспроста вибрано місце для монументу – перехрестя Полтавської і

Панської вулиць (нині Соборна і бульвар Шевченка) біля торгових рядів. За переказами, саме тут, на Іллінському ярмарку у 1845 році стояв намет Свічки, де зупинявся Тарас Шевченко. З Києва, на допомогу скульптору, приїхали батько і син Орленки, майстри, що брали участь у спорудженні пам'ятника княгині Ользі. Через обмаль часу часто доводилося працювати і в несприятливу погоду під відкритим небом. Незважаючи на тяжке матеріальне становище, всі інші труднощі, до кінця жовтня 1918 року монумент був готовий.

Відкриття пам'ятника – подія, котра навічно вписана в золотий літопис увічнення пам'яті Тараса Григоровича Шевченка в нашому краї. У цей день місцева газета, сторінки якої повністю були присвячені цій знаменній події, надрукувала біографію поета та спогади про нього російського письменника Івана Тургенєва. В одному з газетних дописів зазначалося: «І майбутні свята свої, перемоги, свою печаль, любов свою принесє трудовий народ до підніжжя пам'ятника поету».

Урочистості з нагоди відкриття монумента відбулися з 27 по 29 жовтня. На багатолюдному мітингу з нагоди відкриття монументу Кобзарю були присутні урядова делегація та особистий представник гетьмана Павла Скоропадського осавул Бловатний, який поклав до монументу вінок від гетьмана. Всіх глибоко вразила промова 81-річного популяризатора Шевченкового слова Григорія Вашкевича, який особисто знав Кобзаря. Відбувся концерт за участю поета Миколи Вороного, артистів Михайла Микити, Івана Стешенка та інших, організовано було співоче змагання місцевих кобзарів. Люди все йшли і йшли до Шевченка, який сидить на п'єдесталі, що нагадує скіфський курган, і збуджує думку про безсмертя уже звільненого від кайданів революційного слова поета.

Минали роки... Виготовлений з бетону пам'ятник почав руйнуватися, тому постало питання про його реставрацію. Враховуючи значимість та культурно-мистецьку цінність роменського пам'ятника Кобзарю, було вирішено вилити його копію з бронзи, а постамент виготовити з граніту. 20 лютого 1982 року в переддень літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій» пам'ятник Кобзарю, оновлений київськими скульпторами Довганем та Клоковим, архітектором Юр'євим знову постав перед роменською громадою.

Тарас Григорович Шевченко – це справжній Всесвіт. Неперевершений поет, геніальний художник, талановитий

графік, мужній борець, національний пророк, заступник усіх знедолених. Його ім'я завжди буде пламеніти на небосхилі України. Пам'ятник Кобзарю став візитною карткою нашого міста. Кожен гість може милуватися його зображенням на сувенірній продукції та друкованій літературі про роменський край. Біля нього відбуваються святкування державних свят, молебни за мир в Україні. Біля нього роменці зустрічали з полону бійця АТО Олександра Морозова. Це місце стало святим для всіх, кому не байдужа доля України!

**І. Кавалерідзе під час роботи над пам'ятником
Т. Шевченку в Ромнах. 1918 р.**

Відкриття пам'ятника Т.Г. Шевченку у Ромнах у 1918 р. У другому ряду четвертий зліва – І. Кавалерідзе.

Фото пам'ятника 1920-і роки ХХ ст.

Бетонна модель роменського пам'ятника, встановлено на Андріївському узвозі в Києві біля музею І. П. Кавалерідзе.

Література:

1. Тарас Шевченко і Сумщина : Збірник. – Суми: Ред.-вид. відділ облуправління по пресі, 1993. – 104с.
2. Шурхало Д. 100 років тому за Гетьманату спорудили перший монументальний пам'ятник Тарасу Шевченку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29540725.html> (дата звернення: 15.10.2018). – Назва з екрана.
3. Круподер С. П Історична довідка про відкриття пам'ятника т. Г. Шевченку у Ромнах 1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://romen-sula.org/istorichna-dovidka-pro-vidkrittya-pamyatnika-tgshevchenku-u-romnakh-1918r/> | [Ромен. Літературно-історичний альманах.](#) (дата звернення: 15.10.2018). – Назва з екрана.